NEDERLANDSCHE PHYTOPATHOLOGISCHE (PLANTENZIEKTEN-KUNDIGE) VEREENIGING.

TIJDSCHRIFT OVER PLANTENZIEKTEN

ONDER REDACTIE VAN

PROF. DR. J. RITZEMA BOS.

Zes-en-twintigste Jaargang — 10e Aflevering — October 1920

MIJN AFSCHEID UIT MIJNE AMBTELIJKE BETREKKING

Op 24 Augustus j. l. werd, naar aanleiding van mijne aanstaande aftreding als Hoogleeraar en Directeur van het Instituut voor Phyto pathologie, in het gebouw der Ned. Heidemaatschappij aan mijne vrouw en mij door een Comité onder de medewerking van een groot aantal personen in Nederland en Ned. Indië mijn portret aangeboden. Bij de uitreiking was de zaal geheel door belangstellenden gevuld, en ook Z. K. H. Prins HENDRIK deed ons de groote eer aan, daarbij tegenwoordig te zijn.

De Voorzitter van het Comité, Prof. Dr. H. BLINK, richtte het eerst het woord tot ons en bood het welgelijkende portret aan. Daarna spraken Mr. A. G. A. RIDDER VAN RAPPARD, waarnemend Voorzitter van het Ned. Lanb. Comité en Voorzitter der Geld. Ov. Mij. v. Landb., Jhr. Mr. G. L. M. H. RUYS DE BEERENBROUCK, President-commissaris van de Ned. Heidemaatschappij, Prof. Dr. J. C. H. DE MEYERE te Amsterdam, Dr. J. TH. OUDEMANS, Voorzitter der Ned. Entomologische Vereeniging, Dr. H. J. CALKOEN, Penning-meester der Nederl. Phytopathologische Vereeniging, Prof. Dr. D. VAN GULIK, Rector Magnificus der Landbouwhoogeschool, en Jhr. G. F. VAN TETS, Voorzitter van de Ned. Mij. voor Tuinbouw en Plant-kunde, waardeerende woorden tot mij.

Ik betuig hierbij aan allen, die ons een bewijs van hunne sympathie hebben gegeven, onzen hartelijken dank en veroorloof mij, de door mij aan het slot van de plechtigheid gehouden toespraak in deze 10e aflevering van het Tijdschrift over Plantenziekten op te nemen.

J. RITZEMA BOS.

Dames en Heeren!

Waar mijn leeftijd mij noopt, weldra afscheid te nemen van mijne ambtelijke loopbaan, zijt Gij zoo vriendelijk geweest, hierheen te komen om mij in tegenwoordigheid van mijne vrouw, mijn zoon en verdere familieleden en vrienden, een bewijs van Uwe sympathie te geven. Ik wist wel dat er velen in ons land zijn, die mij een goed art toedragen, en die de veeljarige werkzaamheid, waaraan ik mijn krachten heb gewijd, waardeeren. Maar wat ik thans ondervind, gaat mijne verwachting ver te boven. Allen, die daartoe hebben meegewerkt, bied ik, ook namens mijne vrouw en mijn zoon, onzen hartelijken dank.

In de eerste plaats hartelijk dank voor de aanbieding van mijn door Mevr. CARBIN—GIPS geschilderd portret. Bijzonder stel ik op prijs, dat dit kostbare geschenk niet alleen wordt aangeboden aan *mij*, maar ook aan mijne vrouw, die meer dan 39 jaren lief en leed met mij heeft gedeeld, en die mij in zooveel zaken eene trouwe hulpe was. En dat het portret na onzen dood aan de Landbouwhoogeschool zal komen, om daar eene plaats te vinden in de aula of de senaatskamer, dat is geheel in onzen geest. Ik ben van 1869 af bij het landbouwonderwijs werkzaam geweest. Ik heb gedurende 51 jaren onderwijs gegeven: niet alleen aan leerlingen op de school, maar ook aan practici op de akkers, in de kweekerijen en tuinen, in de bosschen, en ook in dorpsherbergen. Ik heb steeds naar mijn beste weten er toe meegewerkt om de Rijkslandbouwschool, die zich later tot Hoogeschool heeft ontwikkeld, groot te maken. Dat mijn portret daar later zal komen te hangen, heeft onze volle sympathie.

Het is mij een bijzonder voorrecht, U hier te zien, Mevrouw CARBIN—GIPS, de kunstenares, die mijn uitstekend gelijkend portret heeft geschilderd. Niet alleen Uwe uitnemende gaven en Uw ernstig werken hebben wij leeren waardeeren; mijne vrouw en ik hebben U ook als mensch leeren hoogachten en vriendschapsbanden met U gesloten. Het doet ons zeer veel genoegen, dat ook Uw echtgenoot en Uw vader hier aanwezig zijn, en kunnen genieten van het groote succès van hun vrouw en dochter.

En wat zal ik tot U zeggen, beste vriend BLINK! Gij en Uwe vrouw en mijn vrouw en ik hebben elkaar reeds 25 jaar lang elkaars trouwe vrienden kunnen noemen. Wij weten welk een groot aandeel Gij gehad hebt in de totstandkoming van deze huldiging, en welke moeite Gij U hebt gegeven voor het welslagen daarvan. Tot dit laatste heeft ook mijn langjarige vriend en medebestuurder der Nederl. Phytopathologische Vereeniging, Dr. CALKOEN, onder voor hem moeilijke omstandigheden, krachtig medegewerkt. Aan U beiden en aan het geheele Uitvoerend Comité en aan de grootere Commissie onzen hartelijken dank. In 't bijzonder noem ik hier nog mijn vriend LOVINK, die aan deze huldiging zoo'n krachtigen stoot heeft gegeven. Nog langer dan met de familie BLINK waren mijne vrouw en ik met hem en zijne vrouw, ja met het geheele gezin, zeer bevriend. Wij deelden elkaars lief en leed.

Met innige blijdschap zien wij hier vele Wageningsche vrienden en collega's, voor een gedeelte met hunne echtgenooten en verdere huisgenooten. Onder hen zijn er sommigen, met wie mijne vrouw en ik lange jaren op de meest vriendschappelijke wijze omgingen; ik noem in 't bijzonder de families PITSCH, BROEKEMA, TE WECHEL, REIMERS, BERKHOUT. Hartelijk dank dat Gij hierheen gekomen zijt op dezen voor ons zoo gelukkigen en toch ook zoo weemoedigen dag!

Dank ook aan al die collega's, wier steun ik bij mijn werk herhaaldelijk mocht genieten.

Mijn vriend en oud-leerling VAN LONKHUYZEN bedank ik ten zeerste voor de groote moeite, die hij zich heeft gegeven om alles in dit voor de plechtigheid welwillend afgestane gebouw voor deze gelegenheid in gereedheid te brengen.

En Gij allen, Mijne Heeren, die zoo vriendelijk waart, zeer waardeerende woorden tot mij of tot ons te richten, — hartelijk dank voor wat Gij gesproken hebt.

Ik kan U niet allen afzonderlijk beantwoorden. Gij hebt in welwillende overdrijving mijne verdiensten zeer vergroot. Een niet gering gedeelte van de hulde, mij thans gebracht, breng ik over op mijne trouwe medewerkers, in 't bijzonder op hen, die een aantal jaren meer speciaal onder mij werkzaam waren: mijne vrienden SCHOEVERS, MAARSCHALK en Dr. VAN SLOGTEREN. Maar ik denk hier niet alleen aan mijne wetenschappelijke medewerkers; ook aan de ijverige administratrieve ambtenaren en aan mijne vlijtige en vriendelijke schrijfsters; ook aan de amanuenses en bedienden. Evenmin als er in de groote maatschappij een schakel uit het geheel kan worden gemist, evenmin kan dat in eene inrichting als die, aan welker hoofd ik gestaan heb. Een bijzonder woord van dank aan den amanuensis-concierge SMIT en den chef-tuinman PIEPER, die mij bijkans dagelijks ter zijde stonden.

Tot 1 Juli 1919 stond ik ook aan het hoofd van den phytopathologischen dienst, die op mijn advies in 1899 is tot stand gekomen en later gewijzigd. Ik heb in al dien tijd de groote toewijding van de controleurs bij dien dienst ten zeerste leeren waardeeren. Hun getal was aanvankelijk klein; zij hadden dus zeer veel werk te doen en hadden met geen geringe moeilijkheden te kampen. Ik heb er steeds voor gestreden, hun aantal te vergrooten en hunne positie en hun salaris te verbeteren. Maar dat ging niet altijd gemakkelijk. Na de afsplitsing van den phytopathologischen dienst heeft de Regeering veel grootere sommen voor dezen dienst beschikbaar gesteld, en is ook de positie van het technisch personeel verbeterd. De samenwerking met de controleurs blijft altijd bij mij in aangename herinnering.

Veel steun en medewerking heb ik ook ondervonden van de Directeuren en het verdere personeel der R. Landbouwproefstations, van den Inspecteur en verder personeel van het Staatsboschbeheer, van den Directeur en de ambtenaren der Ned. Heidemaatschappij, en niet het minst ook van de Rijks land- en tuinbouwleeraren. Aan allen mijn hartelijken dank.

Evenzeer aan den Bibliothecaris en den Administrateur der Landbouwhoogeschool.

In mijn ambtelijk leven heb ik echter niet uitsluitend medewerking en vriendschap ondervonden, maar ook verdriet: tegenwerking en zelfs laster bleef mij niet gespaard. Daarom te meer doet het mij goed thans aan 't einde van mijne ambtelijke werkzaamheid te mogen ervaren, in welke mate vele, zeer vele personen in den lande mijne werkzaamheid en mijn persoon hebben gewaardeerd.

Ik heb steeds getracht, de belangen van den land-, tuin- en boschbouw, op het gebied, dat ik bearbeidde, naar mijn beste weten en naar mijne krachten te bevorderen. Dat was het einddoel van mijn streven. Maar gemakkelijk ging dat niet. Vele van mijne jongere collega's zullen zich moeilijk kunnen voorstellen, hoe wij jaren lang te Wageningen hebben gewerkt. Van adsistenten was geen sprake. Jaren lang beschikte ik met twee collega's samen over één amanuensis. Toen ik mijne aaltjesonderzoekingen begon, moest ik daarvoor een klein lapje grond van een collega afbedelen; en ik heb zelf maar dien grond omgespit, omdat ik in afzienbaren tijd niemand kon krijgen, die het voor mij deed. De salarissen waren zoo gering, dat wij er wat bij moesten verdienen, bijv. door jongelui in huis te nemen, die ook al

weer zorg en werk meebrachten. Wij moesten vele uiteenloopende vakken doceeren, en hadden vele lesuren. Toch heb ik daarbij tevens nog ten bate van den land-, tuin- en boschbouw gewerkt. Een achturigen werkdag heb ik trouwens nooit gekend! Maar de arbeid is mij altijd een zegen geweest.

Heb ik aan de praktijk der bodemkultuur eenige diensten kunnen bewijzen, — aan den anderen kant heb ik van de praktische landtuin- en boschbouwers onnoemelijk veel geleerd. Ik bied hun daarvoor mijn hartelijken dank.

Bij mijn werk voor de praktijk heb ik ook de wetenschap gediend. Ook wat ik in die richting deed, heeft waardeering gevonden, niet het minst bij de vakgenooten in 't buitenland. —

Op tweeërlei wijze kan men de wetenschap beoefenen: *zuivere wetenschap* beoefent hij, die zijne onderzoekingen doet *uitsluitend* om de geheimen der natuur of van het menschenleven te ontsluieren, om de wetten te vinden, die in het heelal heerschen. *Toegepaste wetenschap* beoefent hij, wiens onderzoekingen in de eerste plaats geschieden met het doel, het stoffelijk of geestelijk geluk van de menschheid of van bepaalde groepen van menschen te verhoogen. Er is tusschen zuivere wetenschap en toegepaste wetenschap geen verschil in methode, maar wel verschil in het doel, dat de beoefenaar der wetenschap voor oogen heeft.

Wanneer echter de beoefenaar der wetenschap niet in de eerste plaats werkt òf uit zuivere dorst naar waarheid, òf met de bedoeling, anderen te helpen, — maar als het eerste doel van zijn streven is: beroemd te worden of een mooie positie te verwerven, — dan wordt de verheven wetenschap door hem verlaagd tot een gewoon *bedrijf*, dat wordt uitgeoefend om winst te behalen. Handel en winstbejag zijn nuttig en noodig. Maar Jezus duldde geen handel in den tempel, gewijd aan den dienst van den Allerhoogste; evenmin behooren winstbejag en zucht naar roem thuis in den tempel der wetenschap, die per slot van rekening toch ook aan den dienst van den Almachtige gewijd is. Jacht naar roem geeft vaak aanleiding, dat nog volkomen onrijp werk wordt geplubiceerd, tot schade èn voor de wetenschap èn voor de praktijk. Jacht naar eene mooie positie kan zoo ver gaan, dat men door allerlei middelen gaat trachten, een ander van zijne plaats te dringen om die zelf in te nemen.

De *ware wetenschap, zuivere* of *toegepaste*, heeft geen nevenbedoelingen; zij kent geen trots; zij is bescheiden, want het zal hier altijd blijven: „Wij kennen ten deele en wij profeteeren ten deele." GOETHE zegt volkomen terecht: „Ins Innre Natur dringt kein geschaffner Geist." —

Wanneer ik, mijne hoorderessen en hoorders, iets geweest ben voor de wetenschap en vooral iets geweest ben voor het belangrijke gedeelte van ons volk, dat zich wijdt aan de bodemkultuur, — wanneer ik, als mijn aardsche loopbaan zal zijn voleindigd, misschien een flauw voetspoor mocht hebben nagelaten in het zand van den tijd, — dan is dat niet mijne verdienste. De eigenschappen, die mij in staat stelden, te doen wat ik gedaan heb, heb ik mij zelven niet gegeven; ik heb er alleen maar gebruik van gemaakt. Niet mij de eer: Soli Deo gloria.

Moet ik dus den lof afwijzen, die mij heden in zoo ruime mate is toegezwaaid, — de bewijzen van sympathie, die de mijnen en ik heden mochten ontvangen, verwarmen onze harten. Ook namens mijne vrouw en mijn zoon, namens broers en zusters en verdere familie, hartelijk dank voor dezen onvergetelijken dag! Moge het U allen goed gaan: — mogen land-, tuin- en boschbouw bloeien, moge het landbouwonderwijs in al zijne vertakkingen tot steeds meer ontwikkeling komen; en moge dat alles strekken tot heil van ons dierbaar Vaderland!